STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01505

AMNESTYE

Herman Heijermans

*Permanent preservation of this book was made possible
by Ida Bernstein
in memory of
Sarah Bernstein Field*

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

טעאטער ביבליאטעק

הערמאן הייערמאנס

אמנעסטיע

דראמאטישער עפילאג אין 1 אקט.

פריי איבערזעצט

ז. זילבערצווייג.

1920.

הערמאן הייערמאנס.

אמנעסטיע

דראמאטישער עפּילאָג אין 1 אקט.

פריי איבערזעצט

ז. זילבערצווייג.

JEWISH PUBLIC LIBRARY
LA BIBLIOTHEQUE PUBLIQUE JUIVE
MONTREAL
יידישע פאלקס ביבליאטעק
ספריה היהודית העממית

פערזאנען:

דער דירעקטאָר פון געפענגניס.

דער אויפזעהער.

ארעסטאנט נומער 7.

די האנדלונג קומט-פאָר אין געפענגניס.

Drukarnia Piment i Szwabe, Warszawa, Sierakowska 4.

* *
*

הערמאן הייערמאנס, דער מחבר פֿון דאָזיגען איינאַקטער, איז א בעקאנטער האָלענדישער דיכטער און דראמאטורג. אליין א יוּד, (געבוירען דעם 3 דעצעמבער 1864 אין ראָטערדאם), האָט ער א חוץ זיינע עכט האָלענדישע שטיק „דאָס זיבעטע געבאָט", „די האָפֿנונג" און פֿיעל אנדערע פיעסען און איינאַקטער, אויך גענע-שריבען א יודישע דראמא „געטא" און א יודישען איינאַקטער „אהאסוועער". איןביידע יודישע שטיק זעהט זיך א אסימילאטאָרי-שע טענדענץ, אזוי ווי ביידע פיעסען זענען אָבער גענומען פֿון לעבען, קאָן מען ביי זייער אויפֿפיהרונג נאָר אקצענטירען זייער דראמאטישע אקציע, דורכלאָזענדיג די טענדענץ.

הייערמאנס בעזיצט א אויסגעצייכענטע ביהנען-טעכניק און זיינע דראמאטישע שאפֿונגען געהן מיט ערפֿאָלג אויף אלע ביהנעס.

דער איבערזעצער.

די קאנצעלאריע פֿון געפֿענגניש־דירעקטאָר.

(דורך די פֿערגראטעוועטע פֿענסטער איז צו זעהן דעם הויף פֿון געפֿענגניש. אויפ'ן פֿענסטער שטעהען בלומען אין בלומען־טעפּלעך. די שאנק איז פֿול מיט דאָקומענטען, איבער דער שאנק הענגט דעם קעניג'ס בילד; אַ קליין שרייב־טישעל און אייניגע שטיל — דאָס איז די גאנצע מעבלירונג. דורך די פֿערגראטעוועטע פֿענסטער רייסען זיך אריין זונען־שטראלען).

דירעקטאָר, אויפֿזעהער, דערנאָך דער ארעסטאנט

דירעקטאָר (א גרויער זקן, מיליטערישע פֿיגור, אויף דער ברוסט טראָגט ער א מיליטער־מעדאל, זעהר ערנסטע בעוועגונגען): וואָס בעדייט דאָס וואָס מ'קלינגט נאָך נישט?

אויפֿזעהער (א יונגער ענערגישער מענש): מ'וועט געוויס באלד קלינגען (עפֿענט די טיר, הערט זיך אונטער, דאָס געפֿענגניש־גלאָק הויבט אָן צו קלינגען) פּונקט ווי זיי וואָלטען געהערט וואָס דער הערר דירעקטאָר האָט געזאָגט. (האָט זיך איינגעקוקט אויפ'ן זייגער) מיט צוויי מינוט פֿערשפּעטיגט, הערר דירעקטאָר.

דירעקטאָר: ברענגט מיר אריין דעם נומער 7.

אויפֿזעהער: איצט קומט גראָד אויס די פֿירטעל־שעה פֿון זיין שפּאציר, הערר דירעקטער.

דירעקטאָר: זעהר גוט. דאָס איז זיין לעצטע שפּאציר.

אויפֿזעהער: אלזאָ, ער אויך?...

דירעקטאָר: פֿיהרט איהם אריין, פֿיהרט איהם אריין!

אויפֿזעהער (געהט ארויס דורך דער זייטען טיר).

דירעקטאָר (נעמט ארויס פֿון דער שאנק אייניגע דאָקומענטען, לעגט זיי אויפ'ן שרייב־טישעל, דערנאָך עפֿענט ער די טיר אויף לינקס,

פון וועלכע ס'הערען זיך איינינע שטימען און רופט): איך בעט זיך צו פערהאלטען רוהיג. מ'דארף מיט מעהר געדולד ווארטען אין דער רייה. פערשטאנען? מ'וועט זיי באלד אריינפיהרען. איך בעט צו זיין שטיל, נישט צו טומלען, אויב נישט וועל איך הייסען צוערשט אריינפיהרען די לעצטע. (פערמאכט די טיר און בעגעגעט זיך מיט'ן נומער 7, וועלכער איז ביים אויבען־דערמאָנטען, געשטאנען ביי דער טיר אויף רעכטס, נישט וואגענדיג אריינצוגעהן) קומט אריין. נו, קומט אריין... (זעצט זיך ביים שרייב־טיש) זעצט זיך דאָרט אויף א שטול. (זוכט צווישען די דאָקומענטען, געפונט עפעס אַ פאפיר, לעזט און צושמייכעלט זיך) נו, זעצט זיך דאָך ענדליך. נעמט זיך א שטול. פערשטאנען?

ארעסטאנט (איינגעקאָרטשעט, בלייך מיט ווייכע גרויע האָר איינגעפאלענע באקען, קליינע אויסגעלאָשענע אויגען, א דארען האלז, אוג־רוהיגע בעוועגונגען, לאָזט נישט ארויס דאָס היטעל פון האנד): זעצען זיך? איצט איז דאָך מיין שפאציר־צייט... איך האָב זיך נעכטען מיט גאָר־נישט פערזינדיגט, ביי גאָט, גאָרנישט... איך האָב נאָר בלויז גע־לאכט. איז אזוי געשריבען אין ראפאָרט?

דירעקטאָר (מילד): אין ראפאָרט שרייבט מען גאָרנישט. כאָטש — אין דער ווירקליכקייט קען זיין — אָט איז דער ראפאָרט...

ארעסטאנט (נערוועז)... דאָרט איז איינער געזעסען און אזוי געגאָסען, אז דער גייסטליכער האָט געמוזט איבעררייסען די דרשה. דאָס האָט מיך געמאכט אזוי לאכען... און דער אויפזעהער האָט מיר געזאָגט, אז אויב איך וועל נאָך אמאָל לאכען, וועט ער... וועט... (רייסט איבער)

דירעקטאָר (דראָהט איהם מיט'ן פינגער): הם... אלזאָ אזוי... איהר האָט אלזאָ געלאכט אין קלויסטער?... (קוקט נאָך אין ראפאָרט) יאָ, ווירקליך, אזוי איז ראפאָרטירט... (דער געפענגניש־גלאָק ווערט שטיל) לאכען בעת א הייליגען געבעט? הם! דערפאר מוז מען אייך...

ארעסטאנט: אָך! גרויסער גאָט! איך האָב נישט געלאכט פון גייסטליכען! פאר'ן גייסטליכען וואָלט איך געשפרינגען אין פייער אריין, אויב ס'וואָלט געווען נויטיג. יענער האָט אָבער נישט אויפגעהערט צו ניסען, און וואָס מעהר ער האָט זיך בעמיהט נישט צו ניסען, האָט ער מעהר געפישטשעט, אזוי ווי א מויז... כי — כי

— כּי!... אזוי ווי א מויז... כּי — כּי — כּי... איך וועל שוין מער נישט, הערר דירעקטאָר, כּ'בעט אייך, בייזערט זיך נישט אויף מיר. כ'וועל שוין מי[illegible] נישט...

דירעקטאָר: גוט, גוט...

ארעסטאנט: אויב דער הערר דירעקטאָר וויל מיך דער־פאר בעשטראָפען...

דירעקטאָר: דאָס וויל איך נישט; איך וויל נאָר, אז איהר זאָלט זיך צוזעצען אויף א ווייל.

ארעסטאנט: און די פירטעל שעה וואָס איך בעקום אויף א שפּאציר אויף דער פרייער לופט? (וויינענדיג) לאכען מעג מען דאָך אמאָל נישט ווילענדיג אויך. די נערוועז אליין, כאָטש כ'ווילט זיך נישט, קאָנען זיך דאָך אויך אמאָל צולאכען... און די פירטעל שעה פון מיין שפּאציר אויף דער פרייער לופט...

דירעקטאָר (שמייכעלט): היינט וועלען מיר אייך ערלויבען צו שפּאצירען פיעל לענגער. יאָ, יאָ... ווי הייסט איהר? (עפענט א קאָר־טערט און זוכט אין די אקטען)

ארעסטאנט: נומער 7.

דירעקטאָר: ניין נישט דאָס מיין איך...

ארעסטאנט: יאָ, יאָ, זיבען. די זיבעטע צעלע אין ערש־טען קאָרידאָר.

דירעקטאָר: אָדער ווי הייסט איהר? אייער ווירקליכער נאָמען?...

ארעסטאנט (לאכט נארישעוואטע, נישט פערשטהענדיג וואָס מ'רעדט צו איהם): כּי — כּי — כּי! זיבען, באמת זיבען...

דירעקטאָר (לעזט): יאָהאן מילער, געבוירען...

ארעסטאנט (שרייט פּלוצים אויס): זי איז געשטאָרבען!

דירעקטאָר (פערוואונדערט): ווער?

ארעסטאנט: ...זי איז געשטאָרבען? אויב זי איז געש־שטאָרבען, בעט איך, אז איהר זאָלט עס מיר באלד זאָגען, אָהן דרעדלען, פּשוט, באלד מיט איינמאָל, אזוי ווי דעמאָלט מיט פיער — ניין, מיט פינף, יאָהר צוריק...

דירעקטאָר: וואָס? ווער?

ארעסטאנט: נו, מיין טאָכטער! אין שפּיטאָל פאר משוגעים!

דירעקטאָר: ניין, יאָהאַן מילער, זי איז נישט געשטאָרבען. דאָס הייסט אויף וויפיל עס איז אונז בעוואוסט. איבעריגענס וועט איהר איצט אליין עס קאָנען זיך באלד איבערצייגען.

אַרעסטאַנט (נישט נאָכטראַכטענדיג): וואָס וועל איך באלד קאָנען.

דירעקטאָר: זיך וועגען דעם איבערצייגען. איהר ווערט לויט א קעניגליכען בעפעהל בעגנעדיג. אייערע לעצטע — באלד — אייערע לעצטע פיער יאָהר געפענגעניש זענען אייך אלערגעדיגסט געשאָנקען געוואָרען. אונזער קעניג איז געשטאָרבען מיט דריי וואָכען צוריק און זיין נאָכפאָלגער האָט נעכטען אונטערגעשריבען א אמנעסטיע פאר אייך און פאר עהנליכע פערברעכער... נו, וואָס זאָגט איהר דערצו?

אַרעסטאַנט (לאַכט נאַרעשעהאַפטע): כי — כי — כי... כי — כי — כי... אזוי, אזוי...

דירעקטאָר: יאָ, יאָ... איהר קאָנט געהן, יאָהאַן מילער! יאָ, יאָ... איהר קאָנט געהן...

אַרעסטאַנט: איהר רעדט צו מיר, ה' דירעקטאָר! צו נומער 7?

דירעקטאָר: פון דער איצטיגער מינוט אָן רופט איהר זיך שוין מעהר נישט נומער 7.

אַרעסטאַנט. ניין, ניין?... אלזא, אלזא... בין איך ווירקליך...

דירעקטאָר: יאָ, איהר זענט ווירקליך פון דער איצטיגער מינוט אָן פריי ווי א פויגעל...

אַרעסטאַנט: כי-כי-כי! אזוי ווי א פויגעל, ווי א פויגעל... איך מעג שפאַצירען א גאַנצע פערטעל שעה אונטער'ן פרייען הימעל אזוי ווי פרייע א פויגעל... און לאַכען? יאָ, אמת, כ'האָב געלאַכט... אמת... כ'לייקען עס גאָרניש. דער העררר איינזעהער האָט אָבער מיר שוין דערפאַר אזוי... (רייסט איבער)

דירעקטאָר: איהר האָט נישט פערשטאַנען, וואָס מ'האָט אייך געזאָגט, יאָהאַן מילער?

אַרעסטאַנט: יאָ, יאָ... זי איז נאָך נישט געשטאָרבען, דאָס וועט נאָך לאַנג דויערען, זעהר לאַנג... מיין פרוי ווייס איך איז... מיין זוהן, ווייס איך אויך, נאָר זי, מיין טאָכטער, זעהר א

שטארקע, אפשר נאָך שטארקער פאר מיר... ס'איז א גרויסער וואונדער, וואָס גראָד א משוגע'נער בעזיגט שטענדיג דעם טויט.. (פערטראכט זיך)

דירעקטאָר (ערנסט): יאָהאן מילער! (דער ארעסטאנט רופט זיך נישט אָן) מילער! (שטילשווייגען) נומער 7!

ארעסטאנט (גלייכט זיך אוים): דאָ, ה' דירעקטאָר!

דירעקטאָר: נומער 7. דער קעניג האָט ארויסגעגעבען א בעפעהל, אז מ'זאָל אייך היינט בעפרייען. פערשטאנען? נאָך היינט בעפרייען!...

ארעסטאנט: גוט, ה' דירעקטאָר... גוט...

דירעקטאָר (מיט'ן טאָן פון א פרעדיגער): יאָהאן מילער! איהר האָט שוין געהאט גענוג צייט און געלעגענהייט נאָכצוטראכטען וועגען פערברעכען וואָס איהר זענט בעגאנגען מיט צוואנציג יאָהר צוריק. לזאָ, נומער 7? (קוקט נאָך אין די דאָקומענטען) אלס פערברעכער, ז[ו]ט אייך די געזעלשאפט איבערגעגעבען אונטער אונזער אויפזיכט [א]ון אָט געבען מיר אייך נאָך צוואנציג יאָהר צוריק דער זעלבער געזעלשאפט, אלס בירגער, וועלכער איז ניי געבוירען געוואָרען דורך אויפריכטיגע תשובה און חרטה... פערשטאנען? איצט זענט איהר פריי. דאָס וואָז איהר האָט דאָ אין געפענגניש פערדינט דורך אייער ארבייט, וועט איהר באלד בעקומען אויסגעצאָהלט. איהר האָט זיך דאָ זעהר גוט אויפגעפיהרט. איז ראפאָרט ווערט אזוי געזאָגט.

ארעסטאנט: יאָ, דער ראפאָרט! ווירקליך... איך בין געזעסען גאנץ רוהיג און כ'האָב געבעטען צו גאָט אָט אזוי מיט פערלענטע הענד. דער הערר אויפזעהער אליין קאָן עדות זאָגען, אז כ'זאָג דעם אמת. דער וועכטער אליין האָט עס אויך געוויס געזעהען, און אויב ער וויל נישט מיין עולה, וועט ער זאָגען דעם אמת, אזוי ווי ס'איז געוועזען...

דירעקטאָר (קלינגט): יאָ, יאָ, שוין גוט... (צום אויפזעהער, וואָס איז אריינגעקומען) נומער 7 איז פריי. פיהרט איהם אריין צום אדמיניסטראטאָר.

אויפזעהער: קומט. איהר וועט בעקומען געלד. פיעל

געלד. נו, קומט שוין, נומער 7.

ארעסטאנט (טעמפּ): וואָס... וואָס וועט אַלזאָ זיין?...

דירעקטאָר (צום אויפזעהער): מ׳קאָן עס איהם נישט ערקלערען. ער פערשטעהט נישט, וואָס מ׳רעדט צו איהם.

אויפזעהער: דו וועסט שוין מעהר נישט צוריקקעהרען אין צעלע נומער 7. (לאַכענדיג) מענש איינער, איהר זענט פריי! איהר קאָנט ארויסגעהן אויף דער גאַס.

ארעסטאנט (אונבעוועגליך): אויף דער גאַס? — און נישט צוריקקומען? — אהין — אין מיין צעלע? ווער זאָגט עס?

דירעקטאָר (פּאַלט): דער נייער קעניג זאָגט עס.

ארעסטאנט (הייבט איינצ גוויין אָן צו פערשטעהן): דער נייער קעניג וויל נישט, אז איך זאָל דאָ ווייטער בלייבען?... ער וויל נישט? וואָס האָב איך דען אזעלכעס געטהון?

דירעקטאָר: איהר האָט גאָרנישט געטהון. פערקעהרט! אין פערלויף פון דער גאנצער צייט וואָס איך בין דאָ אויפ׳ן פּאָסטען, און אויך פון פריהערדיגען דירעקטאָר, האָט איהר זיך, יאָהאַן מילער, אויסגעצייכענט אויפגעפיהרט...

ארעסטאנט (ווי ערוואַכט): ...פאַרוואָס רופט איהר מיך נישט: „נומער 7“? פאַרוואָס רופט איהר מיך ביים נאָמען? יאָ, יאָ, אזוי האָב איך אמאָל געהייסען... יאָהאַן... יאָהאַן... מילער...

דירעקטאָר: איך רוף אייך היינט ביים נאָמען, וואָרום פון היינטיגען טאָג אָן וועלען אייך שוין אלע אזוי רופען. וואָרום איהר בלייבט שוין דאָ מעהר נישט.

ארעסטאנט: ...איך בלייב נישט? איך טאָר דאָ מעהר נישט בלייבען?...

דירעקטאָר: ניין, איהר טאָרט נישט.. געהט אוועק פון דאנען... געהט אוועק מיט׳ן הערר אויפזעהער.

ארעסטאנט: איך וויל נישט געהן! איך וויל נישט... איך ווייס נישט וואָס ס׳טהוט זיך דארט אויף דער וועלט. איך ווייס שוין גאָרנישט... איך האָב שטענדיג געמיינט, אז מ׳וועט מיר ערלויבען דאָ רוהיג שטארבען, אזוי ווי דער גייסטליכער האָט מיר אזוי פיעל מאָל צוגעזאָגט. וואָס וועל איך איצט דאָרט טהון, אויף

דער וועלט? וואָס?... וואָס?...

דירעקטאָר (ווייזט־אָן אויפ׳ן פענסטער): דאָס וועט איהר שוין בעשליסען ווען איהר וועט זיך געפינען אויף דער פרייהייט. אונטער׳ן פרייען הימעל, אונטער דער פרייער זון...

ארעסטאנט (קוקט דורכ׳ן פענסטער): זון... זון... הימעל... הימעל... (שטרענגט זיך אָן צו דערמאָנען זיך) און וואָס פאר׳ע חודש האָבען מיר היינט?

דירעקטאָר (ניט א צייכען דעם אויפזעהער, אז ער זאָל ארויסגעהן, דער אויפזעהער געהט תיכף ארויס) יוני...

ארעסטאנט (רעכענט אויף די פינגער): יוני... יוני... יוני, און וועלכער טאָג?

דירעקטאָר: מאָנטאג, דער זיבענצענטער... איצט ווייסט איהר שוין?

ארעסטאנט: מאָנטאָג? מאָנטאָג, יוני? און וואָס פאר׳ע יאָהר האָבען מיר היינט? כי — כי... ווארום איך ווייס שוין איצט גאָרנישט... גאָרנישט.

דירעקטאָר: 1907. און אין 1889 זענט איהר פער׳משפט געוואָרען פאר א פערגיפטונג.

ארעסטאנט (איבערראַשט): יאָ! פאר פערגיפטען א פאָרל... (פאַלט אויפ׳ן שטול ציטערנדיג און וויינענדיג) טרייבט מיך נישט ארויס פון דאנען! איך בעט אייך — טרייבט מיך נישט ארויס! וואָס וועל איך איצט דאָרט טהון? וואָס וועל איך איצט!...

דירעקטאָר: בערוהיגט זיך. אפשר האָט איהר עפּעס א קרוב?

ארעסטאנט (וויינענדיג): איך האָב קיינעם נישט! קיינעם נישט...

דירעקטאָר: אפשר א פריינד, א בעקאַנטען?

ארעסטאנט: קיינעם נישט... קיינעם נישט...

דירעקטאָר: וועט איהר אהיימפאָהרען אין אייער שטאָדט, דער בעאמטער וועט אייך אָבפיהרען אויפ׳ן וואָקזאל און...

ארעסטאנט (פערצווייפעלט) ניין! ניין! ניין!

דירעקטאָר: האָט אייך די לעצטע יאָהרען קיינער נישט בעזוכט?

ארעסטאנט: קיינער נישט.

דירעקטאָר: אפשר וועט איהר געהן צום גייסטליכען?

ארעסטאנט: ניין, ניין... איך האָב דאָך נעכטען געלאכט... ער וועט מיך איצט... ניין, ניין!...

דירעקטאָר: אָבער, יאָהאַן מילער, מיר קאָנען אייך דאָ לענגער נישט האלטען... מיר קאָנען עס בשום אופן נישט...

ארעסטאנט (בעט בעוואוסטלאָז): איך פערזיכער אייך אָבער, אַז איך וועל שוין קיינמאָל נישט לאכען. קיינמאָל נישט! איך שווער... וואָס קען ארען דעם ניי'ם קעניג, אז איך וועל דאָ שטארבען, אזוי ווי דער גייסטליכער האָט מיר צוגעזאָגט... ווי אזוי קאָן איך איצט ארויסגעהן אויף דער גאס? ווי אזוי? מ'וועט דאָך מיך בעווארפען מיט בלאָטע, אזוי ווי דעמאָלט, ווען מ'האָט מיך געפיהרט צום גע-ריכט, ווען מ'האָט מיך גע'משפט פאר... פאר...

דירעקטאָר: פאר פער'סם'ן א פאָרל...

ארעסטאנט: יאָ!... יאָ... איך ווייס, אז מ'טאָר נישט דער-הרג'נען... אין די עשרת הדברות ווערט דאָך געזאָגט: „לא תרצח", איך בין אָבער געריהרט געוועןן אויפ'ן מ"ח אזוי ווי מיין טאָכ-טער... יאָ... יא... און דאָס געלד פון די... פון די...

דירעקטאָר: אלטע לייט.

ארעסטאנט: ...יאָ! יאָ!... דאָס געלד פון די אלטע לייט האָט מיר אזוי פערדרעהט דעם קאָפּ.. מיין פרוי פלעגט שטענדיג זאָגען: ווען די צוויי אלטע וואָלטען געשטאָרבען, וואָלטען מיר אויפגעהערט צו ליידען נויט... אָך! פארוואָס דערמאָנט איהר מיך דאָס! איך האָב שוין דאָס אלץ פערגעסען! פאָלשטענדיג, אזוי ווי ס'וואָלט גאָר קיינמאָל נישט געוועןן... איהר מיינט אז דאָס האָט מיר נישט געעגבערט דעם מח א'ן פערלוף פון פיעל יאָהרען, אין די לאנגע נעכט ווען איך בין געלעגען אויפ'ן געלעגער, נישט קאָ-נענדיג איינשלאָפען, אין די שרעקליכע יסורים פון ערא־נערונגען און תרטה?... צי ווילט איהר, אז מ'זאָל איצט ווידער שרייען אויף מיר אין אלע גאסען; דער פערגיפטער! דער פערגיפטער!...

דירעקטאָר (בערוהיגט איהם): מילער! מילער! נערשטעהט דאָך! וואָס רעדט איהר? קיינער וועט דאָך איצט אין אייך נישט

דערקענען דעם מענש מיט 20 יאָהר צוריק...

אַרעסטאַנט: ניין! מ'וועט מיך דערקענען! זיי קענען מיך גוט! אלע קענען מיך! אלע! אלע!...

דירעקטאָר: וואָס רעדט איהר, מילער, אָט הענגט דאָ א שפּיגעל, קוקט זיך אָן אויב איהר גלויבט מיר נישט... פערשטעהט דאָך, מענש... איהר געהט ארויס פון געפענגניש מיט אגאַנץ גרויסע סומע געלד, און דער גייסטליכער וועט זיך אויך מיט אייך פּעראינטערעסירען.

אַרעסטאַנט (האָט זיך פּאַמעליך אויפגעהויבען, אריינגעקוקט אין שפּיגעל און זיך דערשראָקען): דאָס בין איך? איך בין דאָס דער?...

דירעקטאָר (מילד): נו, איצט רעכענט איהר נאָך, אז ס'וועט אייך ווער דערקענען?

אַרעסטאַנט (קוקט נאָך אלץ אין שפּיגעל): וויפיעל יאָהר האָב איך זיך שוין נישט אָנגעקוקט?

דירעקטאָר: צוואַנציג יאָהר... (קלאַפּט איהם איבער די פּלייצעס) נו, געהט שוין אריין צום אדמיניסטראַטאָר, און, אז איהר וועט זיך ערלעדיגען, טאָ קומט אריין זיך געזעגנען, איהר פערשטעהט?

אַרעסטאַנט: ניין, ניין, דאָס בין איך שוין נישט איך... (לאַכט בעוואוסטלאָז) דאָס איז גאָר אַנ'אַנדערער. כי — כי... אַנ'אַנדערער... כי — כי — כי...

דירעקטאָר (א ביסעל דענערווירט): יאָ... יאָ! (קלינגט, ס'קומט אריין דער אויפזעהער)

אַרעסטאַנט (פּערטראַכט פאַר'ן שפּיגעל) בין איך געווען א שאַטינער, אָדער — א ברונעט.ר? כי — כי — כי... דאָס איז קאָמיש, כי — כי — כי.. דאָס איז אמוזירענד, כ'האָב א גאַנצען פערגעסען ווי כ'האָב אויסגעזעהען... — כי — כי — כי!

דירעקטאָר (פערשטענדיגט זיך מיט'ן אויפזעהער).

אויפזעהער: איהר זענט גרייט נומער 7? איך וועל אייך אויסזוכען א פּאַסיג מלבוש (הייבט איהם אָן אייגציגוויין אַרויסצופיהרען)

אַרעסטאַנט: זעהר גוט...

דירעקטאָר: נו, אדיע, יאָהאַן מילער... וואָס? איהר דאנקט מיר

זאָגאר נישט?

ארעסטאנט (ווידער בעוואוסטלאָז): יאָ, יאָ... ווען איך וואָלט נאָר געקאָנט... (געפונט קוים ווערטער) אביסעל זיך דורכגעהן אויף דער לופט... אָ דאָרט, אביסעל... אביסעל... און לאכען? ניין! ניין! איך וועל שוין קיינמאָל נישט לאכען. ניין! זאָל מען ביך ארויס-וואַרפען פון קירכע אויב איך וועל אפילו אָ שמייכעל טהון...

דירעקטאָר (צום אויפזעהער): איך בעט איהם ארייבצופיה-רען צום אדמיניסטראַטאָר. און גיט מיר אהער (זוכט אין די אקטען) נומער 82.

אויפזעהער: צו אייער בעפעהל, ה' דירעקטאָר.

ארעסטאנט קוקט נאָך אלץ אין שפיגעל):

(דער אויפזעהער לעגט איהם ארויף די האנד אויפ'ן אָרעם, ער האָט אויפגעטרייסעלט, א ציטער געטהון און קוקט בעטענד אין דער ריכטונג פון דירעקטאָר)

דירעקטאָר: געהט. געהט, איהר זענט בעגנעדיגט... פערשטאַנען?

אויפזעהער (פיהרט ארויס דעם ארעסטאנט, וועלכער קוקט אלץ אין דער זייט פון שפיגעל):.

פאָרהאַנג.

דאָס אויפפיהרונגס-רעכט ווערט געשיצט:
אין רוסלאנד: דורך דראַמאַטישען און מוזי-
קאַלישען שריפטשטעלער-פערבאנד אין
פעטערבורג.
אין פוילען: דורך'ן יודישען ליטעראַטען און
זשורנאַליסטען-פעראיין אין לאָדז.

פערלאַג „יודיש“ ווארשא.

15) זכרונות און ארטיקלען.......... וו. מעדעם.

מיט דער ביאָגראַפיע און בילד פון אויטאָר.

(„אזא גלענצענדער שריפטשטעלער, ווי מעדעם, ווערט געליינט נישט גאָר ביי זיין אייגען פאָלק, נאָר אויך ביי אנדערע פעלקער“).

16) די נשמה פון א פרוי .... סאַבאַטי.

(„די פרוי, איהר בלוט, איהר וועלט, איהר מאַכט, איהר ראָל — דאָס זענען די פּעדעם, פון וועלכע עס איז מיט אַזויפיל טאַלענט אויסגעוועבט געוואָרען דערדאָזיגער מערקווירדיגער ראָמאַן“).

17, 18, 19, 20, אלעקסאַנדער דער ערשטער.....

.... ד. מערעזשקאָווסקי.

(„וויל מען פארשטעהן דאָס גרויסע און טראַגישע רוסלאַנד אין זיין ערשטען קאַמף מיט'ן צאַריזם, אין זיין ירידה און גלאַנץ, אין זיין גוטען און שלעכטען, מוז מען לייענען דאָסדאָזיגע גראַנדיעזע ווערק, וואָס איז אַן אוצר פון אונשעצבּאַרער קונסט“).

21) די שטרעמונגען אין דער ליטעראַטור פון XIX-טען יאָהרהונדערט.

(„היינטיגע צייטען איז זיך שווער פאָרצושטעלען א ליטעראַטור, וואָס אין איהר זאָלען נישט איבערגעזעצט ווערען די טיפע און גלאַנצפולע ווערק פון וועלט-בעריהמטען קריטיקער און דענקער“).

22) נאַפּאָלעאָן אין רוסלאַנד .... היינריך ראָס.

(„היינריך ראָס געהערט נישט צו יענע שרייבער, וואָס האָבען געזונגען לויבלידער נאַפּאָלעאָנ'ען, נאָר ער געהט איהם בעסער נאָך טריט ביי טריט און דעקט אויף די אַלע טונקעלע זייטען פונ'ם גרויסען קריגפיהרער, אין זיין מלחמה מיט רוסלאַנד. דאָסדאָזיגע בוך איז אונגעהויער אינטערעסאַנט און שפּאַנענדיג פאַר יעדען“).

פערלאַג „יודיש", וואַרשא.

23) אונטער א ווייסען פארהאנג ..... דוד קאסעל.

(„די ברייט־געשילדערטע לאנדשאפטען, די בולט'ע בילדער, פארבען און געשטאלטען און דער פיינער פסיכאָלאָגישער אנאליז — דאָס אלץ זענען גאר נייע טענער אין דער יודישער ליטעראַטור").

24,25,26) דריי דורות .... יואל מאסטבוים.

(„דאָס איז א גרויס ווערק, וואָס לאפט־ארום א שטיק לעבען פון דריי דורות מיט זייערע איבערגאנגען און טראגיזם, וואָס מאכט א געוואל־טיגען רושם אויפ'ן לעזער").

27,28) מאיר יעזעפאָוויטש .... ע. אָרזשעסקאַ.

(„מאנכע האנדלונגען און טיפען פון דעמדאָזיגען בוך זענען אזוי שפאנענ־דיג און אזוי שטארק, אז דער איינדרוק בעהערשט דעם לעזער, ווי עפּיס אַנ'אונגעוועהנליכע מאכט").

29,30) פוילען .... נח פרילוצקי.

(„דאָס זענען די סאמע וויכטיגסטע און העלסט־בעלעהרענדיגסטע בילדער וועגען פוילען, און יעדער יוד, וואָס וויל זיך אָריענטירען אין די פראגען וועגען פוילען, מוז אונבעדינגט זיי האָבען אונטער דער האנד").

31) דאָס בוך פון דער צייט .... דוד איינהאָרן.

(„א שלייער פון פּאָעזיע ליגט אויף איינהאָרנס פּראָזע און די געדאנקען לייכטען־ארויס, ווי גאָלדענע פונקען"). פרייז 15 מ.

32) בעגייסטערונג .... משה בראָדערזאָן.

(„די יודישע פּאָעזיע ווערט דאָ בערייכערט מיט נייע קלאנגען און פארבען, וואָס קומען באמת פון ריינער גאָט־געבענשטער בעגייסטערונג").

33) טורמע - װאַנדערונגען .... װ. קאָראָלענקאָ.

(„דאָס איז דאָס שענסטע און דאָס שטאַרקסטע, װאָס דער גרױסער קינסטלער און קעמפער קאָראָלענקאָ האָט געשאַפען אױפ'ן געביט פון טורמע-פּיין און סיבירער װאַנדערונגען”).

34) סיבירער דערצעהלונגען ... װ. קאָראָלענקאָ.

(„קײנער פון די רוסישע קינסטלער האָט אַזױ טיף און ברײט נישט געשילדערט דאָס לעבען און די שטרענג-שענע לאַנדשאַפטען פון דער װײטער סיביר”).

35,36) דאָס 93-טע יאהר .... װיקטאָר הוגאָ

(„װיקטאָר הוגאָ געהערט צו די גרעסטע שטערען פון דער װעלט-ליטעראַטור און דאָס „93—טע יאָהר”—צו די שענסטע װערק, װאָס זענען איבערגעזעצט געװאָרען אין אַלע שפּראַכען”).

37) סטרונעס .... ז. סעגאַלאָװיטש.

(„ז. סעגאַלאָװיטש איז אײנער פון די שענסטע ליריקער אין יודיש, און זײנע לידער, װאָס קומען-אַרײן אין דעמדאָזיגען באַנד, זענען װירקליך קלאַנגען פון צאַרטע סטרונעס, אַמאָל מעלאַנכאָלישע און אַמאָל אָבער שטורמישע, װי דער װינד אױפ'ן ים”).

38) דאָס טעאַטער-בוך ....

(„אַ זאַמלונג פון די בעסטע אײנאַקטערס, װאָס זענען געשאַפען געװאָרען אין אַלע אײראָפּעאישע שפּראַכען און געשפּילט געװאָרען אױף די גרעסטע ביהנעס אין אײראָפּא און אַמעריקאַ”).

39) רעגינע (פּאָעמע) .... ז. סעגאַלאָװיטש.

(„אױף אַ דורכזיכטיגען לײװענט איז דאָ אױסגעמאָלט די פּױליש-יודישע פרױ. מיט צאַרטע פאַרבען איז געשילדערט איהר סביבה און צוזאַמען דערמיט אױך דעם דיכטערס איבערלעבונגען”).

פארלאג
יידיש
ווארשע

הויפט-פערקויף :

T-wo Wydawnicze „CENTRAL“ Warszawa, Nowolipki 7.